

<https://doi.org/10.53656/ped2023-9.9>

*Non-Formal Education
Неформално образование*

МЛАДЕЖКИТЕ ДЕЙНОСТИ И ОБУЧЕНИЯ КАТО ИНКУБАТОР НА ПРИОБЩАВАЩИ ПОЛИТИКИ, КУЛТУРИ И ПРАКТИКИ

Д-р Весела Марева

Международен младежки център – Стара Загора

Д-р Явор Георгиев

Тракийски университет – Стара Загора

Резюме. Статията представя резултатите от анкетно проучване, целящо да проследи нагласите на потребителите на институциите от тип „младежки центрове“ в България по отношение прилагането на младежки дейности и обучения, насърчаващи развиването на приобщаващи политики, култури и практики. Методологията на изследването е базирана на концептуалната рамка на „Индекс за включване – развитие на обучението и участието в училищата“. Анкетното проучване обхваща 150 потребители на младежки дейности и обучения. Анализът на данните от изследването показва, че институциите от тип „младежки център“ насърчават разработването на приобщаващи политики, култури и практики.

Ключови думи: младежки дейности; обучения; младежи; приобщаване; политики; култури; практики

Въведение

Подкрепата за личностното развитие и приобщаване на младите хора в България през последното десетилетие е поверена на местните власти, които реализират държавната политика в сферата на младежта¹. От 2014 г., в опит да се подпомогне процесът на приобщаване на младите хора, се прилагат широк спектър от дейности от социално, образователно, културно, екологично и политическо естество, обединени под общото разбиране за „младежка работа“. Младежката работа е типична социална практика, работеща с младите хора и обществата, в които те живеят, улеснявайки активното участие и включване на младите хора в техните общности и вземането на решения“ – СМ/Рес (2017), 2015. Непрекъснато променящите се потребности на младите хора утвърждават различни практики на младежка работа. Сред популярните в Европа и налагащите се в страната ни като успешни модели за подкрепа на младите хора се очертава дейността на младежките

центрове. По своята същност младежките центрове са организации, които следва да бъдат разглеждани многоаспектно, защото обхващат широко поле от социални, образователни, психологически и културни области. Общата идея на тези центрове е да предложат пространство на младежки групи, които нямат собствена инфраструктура². Сред основните характеристики на функциониране на младежките центрове са наличието на собствена инфраструктура и реализирането на дейности, базирани на неформалното образование, което обичайно се дефинира като „комплекс от процеси, средства и институции, специално и специфично разработени за нуждите на обучението и възпитанието, които обаче не са директно насочени към даването на определена степен“ (Nikolaeva 2015, p. 39).

В България младежките центрове се появяват през 2014 г., когато на територията на страната се изграждат първите четири международни младежки центъра по европейски образец и стандарт. Те имат за цел да предлагат широк набор от услуги, свързани с придобиване на нови знания и умения, мотивация за личностно развитие, насърчаване на активното гражданство сред младите хора, привличането и задържането им в младежките центрове³. Към 2022 г. техният брой е осем, а през следващите три години предстои изграждането на още 20⁴. Във фокуса на институцията „Младежки център“ е развиване на обучителни дейности в подкрепа на младите хора на възраст между 15 и 29 години, включително тези от уязвими групи (представители на етнически малцинства, неактивни млади хора, отпаднали или застрашени от отпадане от образователната система, младежи от малки населени места), тъй като те са най-податливи на социално изключване и бедност. Основната философия на младежките центрове е свързана с предлагане на широк набор от социални и образователни услуги, свързани с придобиване на нови знания и умения, мотивация за личностно развитие, насърчаване на активното гражданство сред младите хора, привличането и задържането им в младежките центрове (Benkova, Mareva 2019, p. 211). Настоящата статия разглежда младежките дейности и обучения, провеждани в младежките центрове, като инкубатор на приобщаващи политики, култури и практики.

Концептуална рамка и методология на проведеното изследване

Фокус в настоящото изследване са младежките дейности и обучения, провеждани в младежките центрове, които биват разглеждани като инкубатор на приобщаващи политики, култури и практики. Авторите представят резултати от проведено анкетно проучване сред млади хора от целевата група на Международния младежки център в Стара Загора.

Целта на изследването е да се проучат и анализират нагласите на потребителите на младежките центрове към приобщаващия потенциал на младежките дейности и обучения, реализирани в институциите.

Основният изследователски въпрос е: доколко младежките дейности и обучения, провеждани в младежките центрове, стимулират формирането на приобщаващи политики, култури и практики?

Методологията на изследването включва анкетно проучване, за чието реализиране е използвана концептуалната рамка на „Индекс за включване – развитие на обучението и участието в училищата“, публикуван от Центъра за изследване на приобщаващото образование (CSIE) и анализ на резултатите. За целите на проучването респондентите отговарят на въпросите със степен на съгласие от 0 до 4, където 4 е „пълно съгласие“, 3 – „както съгласие, така и несъгласие“, 2 – „несъгласие“, а 1 – „има нужда от повече информация“ или не е запознат с детайлите по отношение на представеното твърдение. Анализът на резултатите се реализира на база преглед на общия напредък в промяната на културите, политиките и практиките.

Социодемографска характеристика на изследваните лица

Целевата група, обект на изследване, включва 150 участници в младежки и обучителни дейности на Международния младежки център в Стара Загора, попадащи в следните възрастови категории: родители, младежи на възраст между 15 и 18 години, младежи на възраст между 19 и 29 години и друга възрастова група, непопадаща в описаните. За целите на анкетното проучване са проследени полът и социалният статус на контингента, както и заетостта на респондентите, която е представена в четири групи: учащи, работещи, безработни и тези представители на уязвими групи, които нито учат, нито работят (NEET's) към момента на провеждане на анкетата. При реализирането на изследването е направен опит да се постигне равнопоставеност на половете при проучването, т.е. да се обхванат равен брой жени и мъже, но поради по-активното участие в дейностите на центъра на младежи от мъжки пол процентното съотношение се изразява в следните стойности: общият брой на анкетираните мъже е 92 (61,3% от всички), броят на жените е 58, или 38,7% от изследваните. Различията в броя на анкетираните по показателя пол се обуславят от големия брой етнически групи, посещаващи младежкия център, и наличието на богато етническо разнообразие с представители на почти всички групи – българи, роми от няколко субгрупи, турци и др. Сред изследваните лица най-голям е делът на младежите на възраст над 15 години, като преобладават юношите от мъжки пол между 19 и 29 години. Те съставляват 44,7% от общия брой анкетираните. Най-голяма част от изследваните попадат в групата на учащите – 33,33% от общия брой анкетираните, следвани от групата на уязвимите, които не учат, не работят и не се обучават – те съставляват 26,7% от анкетираните. Именно тези млади хора попадат в хетерогенната група на социално пасивните, които са уязвими младежи, ненатрупващи човешки капитал – доброволно или не по своя воля⁵. Работещите и безработните респонденти са съответно 24,00% и 16,00%.

Резултати от изследването

Анкетното проучване е реализирано чрез използване на концептуалната рамка на „Индекс за включване – развитие на обучението и участието в училищата“, включваща три основни измерения:

– създаване на приобщаващи култури, чиито съставни части са изграждането на защитена, приемаща, основана на сътрудничество и подкрепа общност, в която се признава ценността на всеки, и разработването на споделени, приобщаващи ценности;

– разработване на приобщаващи политики, насърчаващи участието на всички и подкрепящи многообразието;

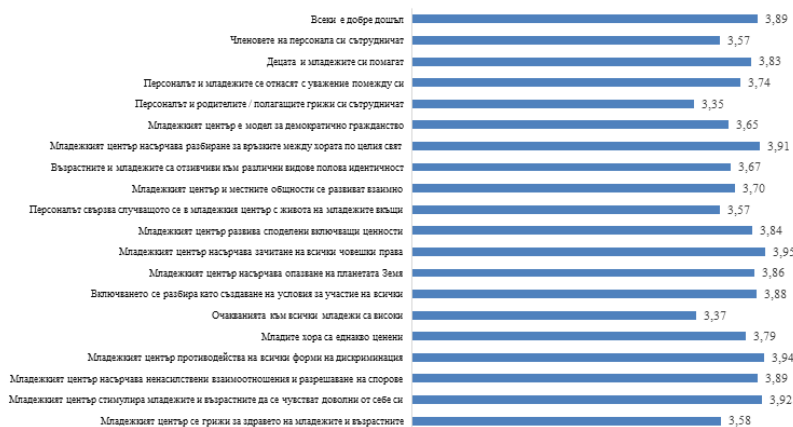
– развиване на включващи практики, в основата на които е реализирането на дейности, които отразяват на практика приобщаващите култури и политики (But, Ainskou, Kingstan 2006, p. 8).

Според авторите на статията развитието на трите измерения е предпоставка за разглеждането на младежките дейности и обучения, реализирани в младежките центрове като инкубатор на приобщаващи политики, култури и практики.

Привеждайки в действие концептуалната рамка на Индекса, резултатите от изследването на средните стойности на трите измерения и техните раздели са представени последователно и съдържат информация за значимостта на:

1. Създаване на включващи типове култура – измерение А.
2. Изготвяне на включващи политики – измерение Б.
3. Развиване на включващи практики – измерение В.

Анализирането на средните стойности на трите измерения посредством проведеното анкетно проучване очертава нагласите на потребителите на мла-

Фигура 1. Средни стойности на елементите на измерение „А“ – „Създаване на приобщаващи култури“

дежките центрове към приобщаващия потенциал на младежките дейности и обучения, реализирани в институциите. Резултатите от анкетното проучване са представени във фигура 1.

За целите на настоящия анализ създаването на приобщаващи култури се разглежда като съвкупност от елементи, формиращи защитена, приемаща, основана на сътрудничество и подкрепа общност, в която се признава ценността на всеки, и разработването на споделени, приобщаващи ценности. Общият преглед на средните стойности показва, че нивата на удовлетвореност на анкетираните лица са положителни и сравнително високи, което сочи, че нагласите на потребителите са положителни по отношение създаването на приобщаващи култури в младежките центрове (фигура 2).

Фигура 2. Средни стойности на елементите на измерение „Б“ – „Разработване на приобщаващи политики“

Разработването на приобщаващи политики е вторият същностен елемент при разглеждането на младежките дейности и обучения като инкубатор на приобщаващи култури, политики и практики. Нивата на съгласие по показателите, относими към този индикатор са противоречиви, но положителни. Най-ниски нива на удовлетвореност се наблюдават при политиките и практиките, насочени към екологията и опазването на околната среда, както и в назначенията на персонала и пълноценното използване на капацитета на работещите в младежкия център. Създаването на приобщаващи политики на местно ниво изисква целенасочени усилия за повишаване на нивата във всички елементи на разделите. В резултат на анализа се подчертава необходимостта от целе-

насочени, ефективни мерки по опазване на околната среда и внедряването на конкретни активности в образователните програми и дейности. Ниските нива на този индикатор идентифицират ангажираността на контингента с темата и важността на политиките в областта на опазването на околната среда. Резултатите, отразени в графиката, показват ниски нива на удовлетвореност и по отношение на персонала на младежкия център. В тази връзка следва да се формира фокус върху поощряването на персонала и пълноценното използване на знанията и уменията на всички членове на екипа от страна на ръководството на институцията. Разпределението на останалите показатели е видно от графиката.

За целите на настоящото изследване индикаторът „Въвеждане на приобщаващи практики“ се формира от планирането и реализирането на дейностите в младежкия център по начин, отчитащ нуждите на всички младежи и насърчаващ активното включване в процеса на учене на всеки млад човек (фигура 3).

Фигура 3. Средни стойности на елементите на измерение „В“ – „Въвеждане на приобщаващи практики“

Въвеждането на приобщаващи практики се основава на реализирането на дейности, които отразяват на практика приобщаващите култури и политики. Контингентът, обект на изследване, демонстрира почти пълно съгласие с посочените твърдения, като най-ниски стойности се наблюдават при разработването на ресурси в подкрепа на ученето и процеса на планиране и сътрудничество при реализирането на неформалните образователни дейности. От гледна точка на практиката е необходим целенасочен анализ на потребностите на целевите групи, разработване и адаптиране на образователни материали в подкрепа на ученето. Разработването на ресурси в подкрепа на ученето, съобразени със спецификите на целевата група и социокултурните характеристики на младите хора, е от изключителна важност за постигане на

положителен ефект при преодоляване на социалните неравенства на младите хора от уязвими групи.

Изводи и обобщения

Представените резултати и техният анализ дават основание да се очертаят следните изводи и заключения.

- Планирането и организирането на дейностите отчитат потребностите на различните групи, посещаващи младежкия център, като същевременно се насърчава участието на всички млади хора без значение от техния пол, възраст, социален статус, религия, етнос и т.н.

- В младежкия център ученето се основава на взаимно уважение и в основата му стои сътрудничество на персонала и младежите.

- Положителните стойности на отделните индикатори сочат, че в младежкия център са въведени приобщаващи практики, създаващи предпоставка за участието на всички млади хора в сигурна и толерантна среда.

- Извежда се необходимостта от разработването на образователни материали, съобразени с потребностите и социокултурните характеристики на контингента. Липсата на такива налага адаптирането на специализираните наръчници спрямо местната действителност и нуждите на младите хора.

- Високите нива на по-голяма част от показателите на отделните измерения са основание за извеждането на изводи, които дават база да заключим, че младежкия център се идентифицира от контингента като толерантно и сигурно място, насърчаващо мултикултурното участие, в което младежите се подкрепят. По този начин се създават предпоставки за преодоляване на социалните неравенства между младите хора от уязвими групи.

- Големият брой представители на групата на социално пасивните млади хора, включени в дейностите на Международния младежки център, е в подкрепа на тезата, че неформалното образование придобива все по-голяма значимост при разширяване възможностите пред младите хора и обогатяване на техния потенциал. Тази форма на образование е равностоен партньор на образователните и социалните институции при реализиране на процесите за преодоляване на социалните неравенства сред младите хора.

Анализът на резултатите от анкетното проучване сред потребителите на услуги в младежките центрове дава възможност да се осмисли и анализира приобщаващата роля на младежките дейности и обучения в аспекта на дейността на младежките центрове. С оглед на позитивното развитие на младежкия център като образователно пространство, което има за задача да осигурява предпоставки за социализация и подкрепа на личностното развитие, авторите изразяват становището, че младежките дейности и обучения, реализирани в центровете, се явяват инкубатор на развиване на приобщаващи политики, култури и практики.

Благодарности и финансиране

Публикуването на статията е финансирано от средствата, отпуснати целево от държавния бюджет, на СУ „Св. Климент Охридски“ за научни изследвания през 2023 г.

БЕЛЕЖКИ

1. МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ ЗА ТЕРИТОРИАЛНИ ВЛАСТИ ПРИ ПЛАНИРАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА МЛАДЕЖКА ПОЛИТИКА НА МЕСТНО НИВО, стр. 9, online link: www.nism.bg
2. The Council of Europe Quality label for youth centres - Role, value and impact of youth centres, 2018, Council of Europe, p. 6, online link: <https://rm.coe.int/09000016809ec197>
2. <http://eeagrants.bg>
4. <http://www.mon.bg>
5. <https://www.eurofound.europa.eu/bg/topic/neets>
6. RECOMMENDATION CM/Rec(2017)4 of the Committee of Ministers to member States on youth work, adopted by the Committee of Ministers on 31 may 2017 at the 1287th meeting of the Ministers' Deputies, online link: <https://rm.coe.int/1680717e78>
7. RECOMMENDATION CM/Rec(2015). Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe, 21.01.2015, online link: <https://www.coe.int/en/web/enter/the-recommendation>
The Council of Europe Quality label for youth centres - Role, value and impact of youth centres, 2018, Council of Europe, p. 6.
8. BENKOVA, K., MAREVA, V., 2019. *Social inclusion based on non-formal education. 3rd International e-Conference on Studies in Humanities and Social Sciences, Conference Proceedings*, p. 211, ISBN 978-86-81294-02-4.

ЛИТЕРАТУРА

- БУТ, Т.; АЙНСКОУ, М., КИНГСТЪН, Д., 2006. *Индекс за приобщаване*. София: Център за приобщаващо образование.
- НИКОЛАЕВА, С., 2005. *Неформално образование. Философии. Теории. Практики*. София: Св. Климент Охридски. ISBN 978-95-40737-39-3.

Acknowledgments and funding

The publication of the article was financed by the funds allocated specifically from the state budget to Sofia University “St. Kliment Ohridski” for scientific research in 2023.

REFERENCES

- BUT, T.; AINSKOU, M.; KINGSTAN, D., 2006. *Indeks za priobshtavane*. Sofia: Centyr za priobshtavashto obrazovanie.
- NIKOLAEVA, S., 2005. *Neformalno obrazovanie. Filosofii. Teorii. Praktiki*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN 978-95-40737-39-3.

YOUTH ACTIVITIES AND TRAINING AS AN INCUBATOR OF INCLUSIVE POLICIES, CULTURES AND PRACTICES

Abstract. The article presents the results of a survey aimed at tracking the attitudes of users of “youth center” type of institutions in Bulgaria, regarding the implementation of youth activities and trainings promoting the development of inclusive policies, cultures and practices. The research methodology is based on the conceptual framework of the “Inclusion Index – Development of Learning and Participation in Schools”. The survey covered 150 users of youth activities and training. Analysis of the research data shows that 'youth center' type institutions promote the development of inclusive policies, cultures and practices.

Keywords: youth activities; trainings; youth; inclusion; policies; cultures; practices

✉ **Dr. Vesela Mareva**

ORCID iD: 0000-0002-1718-4788

International youth centre – Stara Zagora

Stara Zagora, Bulgaria

E-mail: Vesela.mareva@gmail.com

✉ **Mr. Yavor Georgiev, PhD student**

ORCID iD: 0000-0002-0650-9962

Trakia University

Stara Zagora, Bulgaria

E-mail: yavor_georgiev90@abv.bg